

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
ЛАБОРАТОРІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Санковська І.М.

ЕКОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Методичний посібник для вчителів та класних керівників

Кіровоград-2014

УДК 373.5.015.311:502/504
ББК 74.200.514
С 18

Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах науково-методичною радою з біології та природознавства Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол № 2 від 29 квітня 2014 р.; лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України №141/12-Г-980 від 24 червня 2014 р.)

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 6 від 30 травня 2013 р.)

Рецензенти:

О.М. Лазебна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри екології Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова;

С.Г. Бейбурдова — вчитель початкових класів, голова ПЦМК СШ № 264 м. Києва.

С 18

Санковська І. М.

Екологічний календар : метод. посіб. для вчителів та класних керівників / І. М. Санковська. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 28 с.
ISBN 978-966-189-296-4

Цей методичний посібник містить матеріали, які сприятимуть формуванню засад екологічного мислення, вихованню в учнів цінностей та нової моделі поведінки у школі, вдома та у суспільстві.

Видання складається із вступу й трьох розділів: загальних рекомендацій щодо роботи із 7 групами екологічних дат календарного року, інформації і методичних рекомендацій щодо провідної дати місяця та практичних розробок заходів. Кожна календарна дата забезпечена довідково-інформаційною складовою. Серед дат місяця обрана одна провідна, до якої розроблено захід і методичні рекомендації з його проведення.

Методичний посібник призначений для методистів, вчителів, керівників гуртків, студентів ВНЗ і широкого кола читачів, які цікавляться питаннями екологічного виховання учнівської молоді.

УДК 373.5.015.311:502/504
ББК 74.200.514

ISBN 978-966-189-296-4

© Санковська І.М., 2014
© ТОВ «Імекс-ЛТД», 2014

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ I. Методичні рекомендації щодо роботи з групами екологічних дат року	6
Розділ II. Інформація про екологічні дати року та методичні рекомендації з відзначення провідних дат місяця	11
2.1. Січень. Методика проведення екологічних ігор.....	11
2.2. Лютий. Рекомендації з підготовки до участі у природоохоронній акції.....	12
2.3. Березень. Методика проведення уроку-прес-конференції. .	12
2.4. Квітень. Рекомендації до акції з висадки дерев.	14
2.5. Травень. Методика підготовки тематичної стіннівки.....	14
2.6. Червень. Методика проведення екологічного заходу.....	15
2.7. Липень. Методика проведення уроку-подорожі.	16
2.8. Серпень. Рекомендації з проведення благодійної акції.	17
2.9. Вересень. Методика проведення тематичного екологічного тижня.	18
2.10. Жовтень. Методика проведення усного журналу.	18
2.11. Листопад. Рекомендації з проведення презентації рециклінгового проекту.	19
2.12. Грудень. Методика проведення виставки флористичних композицій.	20
Розділ III. Методичні розробки до деяких екологічних дат	21
3.1. Урок-подорож «Долина нарцисів».....	21
3.2. Благодійна акція «Чотирилапі друзі».....	24
3.3. Усний журнал «Екологічні дні жовтня».....	25
3.4. Заходи до участі в акції «Збережемо первоцвіти»	25
Література	27

ВСТУП

Повага до природи визнана однією з фундаментальних цінностей у Декларації тисячоліття ООН. Її формує екологічна культура, духовність, свідомість. Більшість політиків, освітян, науковців дійшли згоди, що четвертою складовою сталого розвитку має стати культура загалом і екологічна культура зокрема. Зміни у ставленні до природи, у поведінці в довіллі людини, суспільства — це передумова зміни моделей споживання і життєдіяльності, виробництва. Визнано також, що відсутність духовності, екологічної культури — чи не найважливіший чинник, який стримує перехід до сталого розвитку і вирішення найгостріших екологічних проблем людства, цивілізації.

Тому необхідно оволодіти науковими знаннями, засвоїти моральні ціннісні орієнтації у ставленні до природи, а також виробити практичні уміння і навички зі збереження навколишнього середовища.

Ефективною тут повинна стати екологізація шкільної освіти, яка передбачає включення екологічних аспектів, що пов'язані з основним навчальним матеріалом, до складу практично всіх шкільних дисциплін. В основу процесу екологізації повинні бути покладені дидактичні, психологічні, етичні та методичні принципи.

Головний зміст екологічної освіти полягає у формуванні мотиваційних основ екологічної свідомості дитини. Екологічні знання дітей мають стати засобами, які входять у практичну діяльність і відповідно її мотивують.

Здатність застосовувати одержані екологічні знання й досвід у повсякденних життєвих ситуаціях, керуватися пріоритетністю екологічних цінностей, — і є усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної побутової діяльності та свідоме наступне ресурсозбереження.

Сьогоднішні школярі, які стануть молоддю — найактивнішою складовою суспільства, мають набути активної життєвої позиції щодо збереження природних ресурсів. Є сподівання, що екологічно грамотна молодь зможе зупинити знищення природи і змінити екологічну ситуацію на краще, адже природа не любить байдужих та бездумних користувачів.

Основним завданням у цій сфері є підвищення екологічної культури населення, освітнього рівня, професійних знань та навичок у сфері екології, пропаганда здорового способу життя. Основними заходами із впровадження системи екологічної культури та освіти на місцевому рівні можуть стати:

1) удосконалення системи екологічної освіти та підвищення рівня культури (підготовка педагогічних кадрів для здійснення екологічного виховання в усіх ланках виховної та освітньої системи);

2) залучення громадських організацій і об'єднань до участі у розв'язанні екологічних проблем мікрорайону, міста, села тощо;

3) розвиток еколого-просвітницької діяльності, у тому числі:

а) розробка пакетів просвітницьких програм, орієнтованих на конкретні групи населення, з використанням усього спектра сучасних форм і методів;

б) робота із школярами — як пріоритетна форма еколого-просвітницької діяльності;

в) розвиток інституту волонтерів для роботи з місцевими екологічними проблемами.

Стратегія розвитку екологічної культури, інформування та освіта населення повинні бути спрямовані на формування у його представників активної громадянської позиції як у справі захисту своїх законних прав на сприятливе навколишнє середовище, так і на практичну участь в заходах щодо його формування, запобігання та недопущення екологічних правопорушень.

Суттєвої допомоги в питанні екологічної освіти населення та учнівської молоді може надати залучення в навчально-виховний та просвітницький процес річного екологічного календаря.

Відомостей про формування і наповнення екологічного календаря, як періодичного видання інформаційно-освітнього змісту, замало. Відчувається суттєва нестача напрацювань з даної теми як в спеціальній чи науковій, так і в популярній літературі. Взагалі екологічний календар є характерною ознакою лише останнього часу. Його становлення відбувалося протягом нетривалого періоду. Основна кількість зазначених у ньому дат припадає на останні 30-40 років — саме на той час, коли світова спільнота переконалась у необхідності дій із захисту природи від самої себе.

Пропоновані таблиці екологічних дат надають можливість зорієнтуватися в інформаційному просторі календаря та дозволяють обрати форму роботи з матеріалом. У кожному місяці визначена провідна дата, навколо якої побудована подальша просвітницька робота. Під час укладання екологічного календаря враховано міжнародні та національні свята і знаменні дати року та десятиліття:

- Міжнародне десятиріччя водного співробітництва (2005-2015)
- Десятиріччя біорізноманіття ООН (2011-2020)
- Десятиріччя освіти в інтересах сталого розвитку ООН (2005-2014)
- Десятиріччя сталої енергетики для всіх (2014-2024)

Розділ I. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З ГРУПАМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ДАТ РОКУ

Група дат зі збереження біологічного різноманіття

№	Група екодат	Дати календаря	Зміст екодати
1	Збереження біорізноманіття	18-25.01	Великий зимовий облік птахів
		Лютий – березень	Природоохоронна акція з охорони ранньоквітучих рослин «Збережемо первоцвіти»
		Березень	Всеукраїнський конкурс «До чистих джерел»
		03.03	Всесвітній день дикої природи
		22.03	Всесвітній день водних ресурсів
		01.04	Міжнародний день птахів
		22.04	Міжнародний день Землі
		22.05	Міжнародний день біологічного різноманіття
		26.09	Всесвітній день моря
		Грудень	Природоохоронна акція «Замість ялинки – зимовий букет»

У роботі із вказаними екологічними датами потрібно зазначити, що під біологічним різноманіттям ми розуміємо найцінніший природний ресурс, що має три складові: генетичне різноманіття, різноманіття видів, різноманіття екосистем.

Вчені визначають наступні загальнопланетарні причини, які впливають на зменшення біорізноманіття безпосередньо (знищення рослин і тварин) та опосередковано (знищення або руйнування середовища існування): забруднення навколишнього середовища внаслідок господарської діяльності людини; експлуатація родючих ґрунтів; значне зростання об'ємів сільськогосподарського виробництва; розвиток транспортної мережі; урбанізація; розвиток промисловості; осушення земель; туризм і руйнівний відпочинок на природі; браконьєрство.

Поряд з цим потрібно відмітити, що активно проводяться заходи, спрямовані на збільшення біорізноманіття: створення працюючої законодавчої бази; боротьба з браконьєрством і заборона полювання в певні календарні періоди; створення системи природоохоронних об'єктів (заповідники, заказники, природні та національні парки, дендрарії, ботанічні сади, зоопарки); системне вивчення потенційного впливу господарської діяльності людини на довкілля (для кожного окремого випадку запланованого втручання) і наступне узгодження всіх складових.

Група дат зі збереження навколишнього середовища (довкілля)

№	Група екодат	Дати календаря	Зміст екологічної дати
2	Збереження навколишнього середовища (довкілля)	21.03	Міжнародний день лісу
		22.03	Всесвітній день водних ресурсів
		22.04	Міжнародний день Землі
		08.06	Всесвітній день океанів
		22.09	Всесвітній день без автомобілів
		25.09	Всесвітній день моря
		15.09-15.10	Місячник з охорони природи

Під екологічними датами, що спрямовані на збереження навколишнього середовища, розуміємо дні та заходи з охорони атмосферного повітря, вод суші та Світового океану, ґрунтів, флори і фауни (біорізноманіття), геологічного середовища.

Охорона і збереження навколишнього середовища (довкілля) – це система заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження особливо цінних та унікальних природних комплексів і забезпечення екологічної безпеки.

Вищезазначена проблема перетворилася на глобальну під впливом зростаючого антропогенного чинника: демографічного вибуху, прискореної урбанізації, розвитку комунікацій, забруднень відходами, надмірного навантаження орних земель, пасовищ, лісів, водойм.

Вважаються спрямованими на охорону довкілля наступні заходи: 1) обмеження викидів в атмосферу та гідросферу з метою поліпшення загальної екологічної безпеки; 2) створення мережі місць збереження видів (заповідники, заказники, національні парки тощо) з метою збереження природних комплексів; 3) обмеження вилову риби, заборона полювання з метою збереження певних видів; 4) значне обмеження несанкціонованого накопичення сміття (використання методів екологічної логістики для очищення від замічення території регіонів).

Група дат з енергозбереження

№	Група екодат	Дати календаря	Зміст екологічної дати
3	Енергозбереження	03.05	День Сонця
		11.11	День енергозбереження
		15.06	Всесвітній день вітру

У роботі з екологічними датами з енергозбереження потрібно пам'ятати, що розвиток людської цивілізації базується на енергетиці. Проте, виробництво і одержання електроенергії призводить до неймовірного за масштабами забруднення довкілля.

Відомо, що джерела енергії, які використовує людство, поділяються на відновлювані: енергія Сонця (геліотермальна), вітру (вітрова), морських припливів і річок (гідроенергія), внутрішнього тепла Землі (геотермальна),

біомаси (електроенергія) та невідновлювані: викопне мінеральне паливо (нафта, газ, вугілля, торф) і ядерна енергія. Перші не порушують теплового балансу Землі, оскільки під час їх використання відбувається лише перетворення одних видів енергії на інші. Зате використання невідновлюваних спричиняє додаткове нагрівання атмосфери й гідросфери. Це небезпечно підвищенням рівня Світового океану, зміною співвідношення площі суші й водного дзеркала, впливає на клімат Землі, на тваринний і рослинний світ. Саме тому енергозбереження відіграє важливу роль у збереженні природних ресурсів.

На даний час у світі не існує жодного цілком безпечного для довкілля способу виробництва енергії. Єдина можливість допомоги навколишньому середовищу — шукати ефективні шляхи використання енергії в побуті та на виробництві.

Група дат зі збереження місць існування

№	Група екодат	Дати календаря	Зміст екологічної дати
4	Збереження місць існування	02.02	Всесвітній день водно-болотних угідь
		14.03	День дій проти гребель, на захист річок, води і життя
		третя неділя вересня	День працівників лісу
		30.09-01.10	Міжнародні дні спостережень за птахами
		06.10	Всесвітній день охорони місць існування
		31.10	День Чорного моря
		06.11	Міжнародний день попередження експлуатації навколишнього середовища під час війни та військових конфліктів

Проблема збереження місць існування не є новою для суспільства і виникла під впливом як природного, так і людського факторів. З метою вирішення цього питання в 1979 р. була підписана Боннська конвенція, яка декларує збереження мігруючих видів тварин всюди на шляху їх міграції. Документ відповідає засадам Програми ООН з охорони навколишнього середовища та стосується збереження живої природи та місць існування тварин у світовому масштабі.

Межі екосистем, природних ландшафтів та біологічних видів зазвичай не збігаються з кордонами держав. Охорона окремих видів у певних країнах малоефективна, виникає необхідність оберегаті екосистеми в цілому. Знищення природних багатств або надмірна експлуатація певного біологічного виду в одній державі негативно впливає на стан цього виду в сусідніх країнах, а у деяких випадках завдає шкоди в глобальному масштабі.

Всю різноманітність екологічних факторів, що спричиняють зміну чи деградацію місць існування, ділять за походженням і характером дії на три

великі групи: 1) абіотичні (неорганічна або нежива природа); 2) біотичні (жива природа); 3) антропогенні (вплив людини).

Антропогенні фактори — це діяльність людини, яка впливає на природу як свідомо, так і стихійно, випадково. Внаслідок її господарювання змінюються умови існування представників тваринного і рослинного світу, зникають місця їх проживання, скорочуються запаси їжі тощо. У результаті частина тварин адаптується до таких змін, частина мігрує із скороченням чисельності, а частина вмирає. Рослини в даній ситуації до змін пристосовуються набагато довше, гинуть у більшій кількості, мігрувати практично не можуть. Їх відновлення потребує значного проміжку часу або не відбувається взагалі.

Група дат стійкого розвитку

№	Група екодат	Дати календаря	Зміст екологічної дати
5	Сталий розвиток	остання субота березня	Всесвітня акція «Година Землі»
		07.04	Всесвітній День здоров'я
		15.04	День екологічних знань
		12.05	День екологічної освіти
		05.06	Всесвітній день охорони навколишнього середовища (День еколога)
		ост. четвер жовтня	Міжнародний день без паперу
		15.11	День вторинної переробки (рециклу)
		ост. субота листопада	День без покупок

Екологічні дати, що ґрунтуються на засадах стійкого розвитку суспільства, мають привернути увагу до питань відповідальності всіх і кожного за майбутнє планети, тому що лише спільними зусиллями досягається значний результат — як позитивний, так і негативний.

Прослідковується тісний взаємозв'язок між зростанням обсягів виробництва і споживання та збільшенням тиску суспільства на довкілля. Об'єм побутових відходів значно збільшується. Виникає протиприродна ситуація — підвищення якості життя і фактичне винищення навколишнього середовища. Ця проблема вимагає негайного розв'язання шляхом підтримання рівноваги, пошуку виважених рішень, забезпечення збалансованого (стійкого) розвитку суспільства.

Міркуючи над подальшим існуванням людства у зв'язку із загостренням екологічних проблем фахівці ООН розробили концепцію стійкого розвитку людства, яка передбачає два підходи:

1) стратегію «тотального очищення» (екологічно чиста енергетика, безвідходні технології, замкнені цикли виробництва тощо);

2) стратегію обмеженого споживання.

Група дат глобальних загроз

№	Група екодат	Дати календаря	Зміст екологічної дати
6	Глобальні загрози	23.03	Всесвітній метеорологічний день
		26.04	День пам'яті жертв радіаційних аварій і катастроф
		15.05	Міжнародний день клімату
		11.07	Всесвітній день народонаселення
		17.06	Всесвітній день боротьби з опустелюванням та посухами
		06.08	День дій за заборону ядерної зброї
		друга середа жовтня	Міжнародний день із зменшення небезпеки стихійних лих

Глобальні загрози — це такі зміни стану довкілля, які можуть погіршити (прямо або опосередковано) умови життєдіяльності людини. Екологічні проблеми можуть бути спровоковані також і стихійними лихами: повенями, землетрусами або виверженням вулканів тощо.

Практично будь-яка галузь людської діяльності небезпечна для природи. Найбільший внесок у виникнення екологічних проблем роблять сільське господарство, чорна й кольорова металургія, хімічна промисловість, транспорт і енергетика, особливо атомна. Вони спричиняють забруднення літосфери, кислотні дощі, теплове забруднення, руйнацію озонового шару, забруднення гідросфери, дефіцит чистої прісної води, деградацію ґрунтів.

Всі глобальні проблеми взаємопов'язані й тому можуть бути вирішені тільки в комплексі та спільними зусиллями світового співтовариства. Серед основних шляхів розв'язання екологічних проблем пропонуються наступні:

- 1) перехід до матеріало- та енергозберігаючих технологій, маловідходного виробництва;
- 2) використання накопиченого за тисячоліття людської діяльності досвіду раціонального природокористування. Розробка регіональних схем використання ресурсів залежно від природних, економічних та соціальних особливостей території;
- 3) територіальний перерозподіл екологічно шкідливих виробництв, які в даний час ще не можна закрити;
- 4) збільшення природно-заповідних територій, особливо в районах з нестабільними екологічними системами (тундра, пустеля, вологі екваторіальні ліси);
- 5) екологічна освіта і виховання населення.

Група дат з правового захисту

№	Група екодат	Дати календаря	Зміст екологічної дати
7	Правовий захист	24.04	Всесвітній день захисту лабораторних (підслідних) тварин
		04.10	Всесвітній день захисту тварин
		10.12	Міжнародний день прав людини і тварин

Екологічні дати з правового захисту — це система юридичних норм, які спрямовані на запобігання скоєнню правопорушень і ліквідацію їх наслідків щодо тваринного та рослинного різноманіття навколишнього середовища.

У випадках захисту прав тварин (рослин), природного довкілля уповноваженими особами можуть виступати представники громадських або міжнародних організацій, які були створені з даною метою та керуються в своїй діяльності відповідними міжнародними правовими нормами.

Розділ II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЕКОЛОГІЧНІ ДАТИ РОКУ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВІДЗНАЧЕННЯ ПРОВІДНИХ ДАТ МІСЯЦЯ

2.1. Січень.

Методика проведення екологічних ігор

Екологічні дати січня.

Січень — лютий — природоохоронна акція «Допоможемо птахам взимку». 18-25 січня — великий зимовий облік птахів.

Методика проведення екологічних ігор.

Екологічні ігри — це форма екологічної освіти, заснована на розгортанні активної діяльності учасників, що стимулює високий рівень мотивації, інтересу та емоційності.

Змагальна екологічна гра — це тип гри, заснований на стимулюванні активності учасників, які з бажанням демонструють набуті екологічні знання, вміння та навички. Рольова екологічна гра — це тип гри, заснований на моделюванні соціального стримування екологічної діяльності: відповідних ролей, системи відносин (сюжетні ігри інсценують умови тієї чи іншої ситуації, а учасники грають певні ролі).

Ці ігри наближають учасників до умов реального життя, дозволяють осмислити і відчувати ті чи інші ролі, спробувати забезпечити їх втілення в ігрову практику. Проведення рольових ігор потребує серйозної попередньої підготовки, під час якої майбутні «фахівці» підвищують свою ключову чи предметну компетентність у відповідних галузях знань.

2.2 Лютий.

Рекомендації з підготовки до участі у природоохоронній акції

Екологічні дати лютого.

2 лютого — Всесвітній день водно-болотних угідь.

Лютий — березень — природоохоронна акція з охорони ранньоквітучих рослин «Збережемо первоцвіти».

Рекомендації з підготовки до участі в акції.

Акція «Збережемо первоцвіти» — це комплекс оперативних (проведення рейдів, припинення торгівлі), просвітницьких (уроки, позакласні заходи, бесіди), інформативно-агітаційних заходів (розповсюдження інформації, звернень до населення щодо збереження ранньоквітучих рослин).

Підготовка до акції потребує чіткого визначення мети, завдань та кінцевих результатів участі. На наступному етапі визначається коло учасників, їх віковий склад, формується координаційна група, яка складає план дій і добирає відповідні види та форми проведення роботи.

Керівники напрямами налагоджують зв'язки з потрібними установами: органами влади місцевого або вищого рівня, кореспондентами ЗМІ, ведучими теле- і радіоканалів, лісництвом, адміністрацією найближчого заповідника або дендропарку, громадськими організаціями, які пропагують збереження первоцвітів або проводять конкурси даного спрямування.

Педагоги організують проведення тематичних батьківських зборів відповідної тематики, заздалегідь опитують або анкетують з допомогою учнів громадськість і батьків, формують з числа батьків активних учасників акції, які в майбутньому нададуть допомогу дітям у пошуку та обробці інформації, її інтерактивному оформленні та співпраці з громадськими чи урядовими організаціями.

До участі активно залучаються всі шкільні підрозділи, дієвої допомоги можуть надати бібліотечні працівники, викладачі кафедри природничих та біологічних дисциплін. Не повинно залишатися осторонь учнівське самоврядування, лідерам якого потрібно делегувати повноваження для проведення ряду заходів.

Окремо визначається відповідальна особа, яка фіксує результати і досягнення акції, готує поточну або звітну інформацію та подає її в ЗМІ, висвітлює перебіг подій у теле- та радіопередачах, звітує в громадській організації і презентує результати та матеріали організатору всеукраїнської акції-конкурсу «Збережемо первоцвіти».

2.3. Березень.

Методика проведення уроку-прес-конференції

Екологічні дати березня.

21 березня — Всесвітній день лісу.

22 березня — Всесвітній день водних ресурсів.

29 березня 2014 року — акція «Година Землі».

Методика проведення прес-конференції.

Прес-конференція — одна з найпоширеніших форм організації діалогу між засобами масової інформації та представниками влади, відомими людьми, фахівцями, науковцями тощо. Проведення прес-конференції потребує ґрунтовної попередньої підготовки.

У ході прес-конференції обговорюються важливі проблеми, актуальні для широких мас населення. В зв'язку з цим прес-конференцію відносять до однієї з інтенсивних форм навчання та виховання школярів, а за своєю суттю — до ділової гри.

Специфіка підготовки і проведення заходу дозволяє охопити практично всіх учнів класу. Учитель об'єднує учнів у групи, кожна з яких отримує завдання. Щоб захід був результативним, необхідно попередньо дібрати кандидатури «спеціалістів» з різних галузей, які не тільки володіли б тематичною інформацією, але й вміли докладно розповісти про неї. Представники груп збирають, аналізують і відбирають інформацію за темою, інші працюють над оформленням аудиторії. Доцільно попередньо проконтролювати підготовку «журналістських» питань і, за необхідності, провести відповідні консультації з учнями. Важлива роль відводиться ведучому, який має спрямовувати хід конференції або дискусії, керувати нею.

Прес-конференція є імітацією реального існуючого суспільного досвіду. Слід продумати й забезпечити відповідне обладнання: розставити столи для учасників, підготувати аудіо- та відеоматеріали, тематичні виставки, за необхідності — статистичні таблиці, карти, графіки.

Обов'язковим моментом є попереднє оголошення дати, місця і часу проведення заходу. Готується вступне слово, в якому пояснюється основна причина скликання прес-конференції. Поширюється прес-реліз, який може містити цитати із виступу відповідальної особи. Готуються додаткові матеріали для преси, що стосуються теми заходу. Щоб максимально наблизити атмосферу прес-конференції до реальності, готують таблицьки з прізвищами запрошених, назвами і посадою організацій, а для журналістів — бейджі, на яких зазначені підрозділи ЗМІ та видання. Ведучий дотримується протоколу проведення заходу, який складається із двох частин:

1) порядок виступу, представлення виступаючих, викладення позиції організаторів із проблеми;

2) відповіді на питання журналістів. Час на проведення кожної частини визначається організаторами (зазвичай 10 хв. для повідомлення, 20 хв. — для відповідей на запитання).

Під час підведення підсумків прес-конференції доцільно зупинитися на загальних висновках з теми, а також на рівні виконання учнями призначених ролей.

Після прес-конференції присутнім «кореспондентам» пропонується написати статтю до «свого видання» (ним може бути випуск тематичної стіннівки з відгуками про захід). Згодом здійснюється моніторинг «публікацій» та проводиться за ними аналіз для подальшого врахування можливих недоліків.

2.4. Квітень.

Рекомендації до акції з висадки дерев

Екологічні дати квітня.

1 квітня — Міжнародний день птахів.

7 квітня — Всесвітній день Здоров'я.

Третя субота квітня в Україні — день довкілля. Дата встановлена згідно з Указом Президента України «Про День довкілля».

22 квітня — День Землі.

26 квітня — День пам'яті жертв радіаційних аварій та катастроф.

Методичні рекомендації щодо проведення акції з висадки дерев.

Протягом останніх 500 років Україна втратила понад 2/3 лісів і зараз їх площа займає лише 15% території країни. Знищення лісів зумовило дефіцит деревини, а південні та східні території держави відчувають додатково і нестачу води, що прискорює деградацію природного середовища.

Щоб посадити дерево, необхідно здійснити роботу в декілька етапів:

1. Визначити територію для посадки.

2. Узгодити кількісний та видовий склад посадкового матеріалу (дерев, кущів, квітів).

3. Розмітити місця висадки саджанців та погодити з фахівцями-дендрологами.

4. Підготувати ділянку для висадки (прибрати її від природного або іншого сміття).

5. Підготувати посадкові ями. Під час викопування ґрунту верхній його шар складати в один бік, а нижній — в інший. Якщо ґрунт в місці посадки непридатний, то замінити привезеним.

6. Вибрати час садіння залежно від погодних умов та пори року. Бажано садити дерева навесні, після повного сходу снігу і танення ґрунту до початку розпускання листя, або восени під час листопаду. Дерев, що висаджені навесні, приживаються краще.

2.5. Травень.

Методика підготовки тематичної стіннівки

Екологічні дати травня.

3 травня — День Сонця.

12 травня — День екологічної освіти.

22 травня — Міжнародний день біологічного різноманіття.

Методика роботи над стіннівкою.

Стіннівка (настінна газета) — це вивішувана на стіні рукописна або роздрукована на принтері газета, що є органом громадської організації або працівників будь-якої установи. Така форма газети користується популярністю і широко розповсюджена в загальноосвітніх закладах, враховує додаткову навчальну складову.

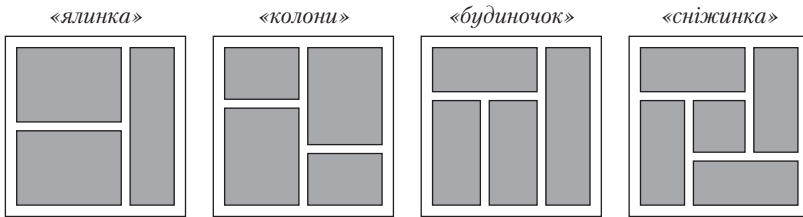
Стіннівка зазвичай створюється на аркуші ватману формату А1 та спрямована на висвітлення визначних або поточних подій. Для підготовки і випуску газети потрібно мати: ватман, ножиці, клей, рукописні чи друковані

матеріали з підписом автора, лінійку, олівці, фломастери, ручки, фарби, готові ілюстрації та малюнки.

У оформленні рамки, «шапки», розділових смуг і фону статей не рекомендується використовувати більше трьох кольорів (окрім чорного). Назву статей краще писати по всій ширині матеріалу крупним шрифтом. Ключові слова можна виділити підкресленням або жирним шрифтом. Для розділення статей можна використовувати розділові смуги, обводити статті в рамочки або замальовувати тло ледь помітним кольором.

Починати верстку завжди слід з найбільшої за обсягом статті. Найлегше це зробити з нижнього кута, відразу стає зрозуміло скільки місця залишається на назву статті та інші газетні матеріали.

Основні прийоми верстки та розташування газетних матеріалів:

2.6. Червень.

Методика проведення екологічного заходу

Екологічні дати червня.

5 червня — Всесвітній день охорони навколишнього середовища.

Методика проведення екологічного експресу (квесту).

Експрес (від лат. *expressus* — «посилений») — потяг, пароплав, автобус тощо, який долає свій шлях від зупинки до зупинки з максимальною швидкістю.

Квест (від англ. *quest* — «пошук») — різновид активних інтелектуально-логічних ігор, синонім активного відпочинку. Сьогодні квест вважають головним конкурентом комп'ютерних ігор у боротьбі за час молоді. Це ігрова форма групового виконання завдань, яка має тривалу історію розвитку, багато можливих варіантів використання і чимало позитивних моментів.

Мета заходу: ознайомити дітей з різноманіттям природи в цікавій формі, спонукати до вивчення рослинного та тваринного різноманіття, привернути увагу до необхідності шанобливого ставлення, збереження, охорони навколишнього природного середовища, залучення учнів до практичної діяльності з розв'язання проблем довкілля місцевого значення.

Обидва заходи потребують ретельної попередньої підготовки. Для екологічного експресу потрібно визначитись з кількістю і переліком станцій. Дібрати завдання для кожної станції відповідно до вікових особливостей учасників, врахувати місцеві екологічні проблеми, провести попередню роботу з метою з'ясування обізнаності дітей зі шляхами розв'язання найтипівіших (побутових та інших) екологічних ситуацій, максимально унаочни-

ти ілюстративну складову заходу. Ведучі заходу визначаються з кількістю команд, які беруть участь у грі та роблять для кожної з них маршрутний лист. Призначають чергових на станції, знайомлять їх з матеріалом завдань, проводять попередній інструктаж з нарахування балів.

Перед початком гри «Екологічний експрес» діти в кількості 5-6 осіб обирають капітана, назву команди, оголошують свій девіз, одержують маршрутний лист з чітко визначеною черговістю станцій, прослуховують інструктаж щодо руху і поведінки на маршруті, дізнаються про бальне оцінювання. Підведення підсумків відбувається після повного закінчення гри (відвідування всіх без винятку станцій) та оголошення головою журі кінцевої кількості балів кожної команди. Команда-переможець одержує грамоту і приз або заохочення, яке теж слід підготувати заздалегідь.

Принцип проведення гри екологічний квест майже такий самий. Учні одержують перше завдання — підказку (приховану вказівку) з матеріалом, який має спрямувати рух команди до наступного контрольного пункту. Це може бути: уривок вірша, кросворд, ребус, цитата, малюнок, шматок карти, питання вікторини тощо. На маршруті руху команд є станції (контрольні пункти), які теж мають бути обов'язково відвідані. Проте там учасників чекають не чергові, а агенти, що коригують або консультують дітей. Всі завдання, які команда має виконати під час квесту діляться на два типи: основні завдання, що розв'язуються для того, щоб знайти наступний КП, та бонусні, які додаються агентами на деяких КП за кращий або гірший рівень виконання завдань або, наприклад, за збір сміття під час руху маршрутом.

Перед початком гри всі учасники ознайомлюються з чітко визначеними (складеними заздалегідь) правилами проведення квесту, правилами поведінки, переліком заборон, системою оцінювання та заохочення (бонусів). Єдине, що може обмежувати команди, то це час, відведений на пошук наступного КП. Підсумок підводиться у випадку прибуття до фінішу всіх команд у повному складі, виконання всіх завдань на маршруті та одержання хоча б найменшої кількості балів. Перевага надається учасникам, які перебували в дорозі менший час та не одержали штрафних балів. Відмінність квесту від експресу наступна: 1) одне з обов'язкових завдань — виконання попереднього оголошеного домашнього завдання; 2) у грі беруть участь учні цільової групи 7-9 класів у зв'язку зі складністю завдань.

2.7. Липень.

Методика проведення уроку-подорожі

Екологічні дати липня.

7 липня — День працівника природно-заповідної справи України.

Методика проведення заняття, уроку-подорожі.

Заняття, урок-подорож — нестандартний, яскравий спосіб організації та проведення навчальної діяльності. Застосовувати його можна на будь-якому етапі вивчення матеріалу. Урок-подорож — це певним чином організована навчальна діяльність, яка перетворює учнів на допитливих шукачів знань і вимагає від вчителя серйозної підготовчої роботи. Перш за все учні

повинні уміти працювати не лише з підручником, але й з географічними картами, додатковою літературою, володіти умінням робити невеликі тематичні повідомлення тощо.

В такому уроці можна виділити 3 способи підготовки та проведення:

- 1) рух за зупинками (епохи, країни, міста, видатні особистості);
- 2) рух за маршрутом (місто, район, вулиця, будинок, зоопарк, заповідник);
- 3) рух обраним видом транспорту (сани, віз, велосипед (екологічні), автомобіль, автобус, літак, ракета).

Якщо подорож проходить за зупинками, то завдання добираються більш культурологічного спрямування. У випадку руху за маршрутом зазвичай використовується краєзнавчий матеріал. Пропонується маршрут, складається карта туру, паралельно учні мають визначити закономірності, за якими побудована подорож. Якщо мандрівники рухаються на якомусь транспорті, то дібраний матеріал має знайомити з відповідними транспортними професіями, розкривати можливості використання цього виду транспорту в реальності.

Урок-подорож повинен мати наступні складові елементи: 1) наявність маршрутної карти; 2) позначення маршруту руху та всіх зупинок (станцій); 3) визначення виду транспорту, на якому подорожуватимуть діти (літак, ракета, велосипед, машина тощо); 4) елементи рольової гри (розподіл ролей, форми або її окремих елементів); 5) подорож зазвичай закінчується в тому місці, звідки починалася (клас, місто або селище, в якому живуть діти).

Урок-подорож може містити музичну складову, танці, елементи театралізації, пізнавальні конкурси тощо. Вирушаючи в увяну подорож, учні визначають спосіб пересування залежно від природних особливостей місцевості, складають перелік необхідного обладнання, готують для заповнення щоденники, шаблони звітів, малюють картосхеми.

Підсумком уроку-подорожі може бути різноманітне за формою і змістом завдання: написання замітки, статті, твору, створення стіннівки, ілюстрованого журналу, фотозвіту, презентації тощо.

2.8. Серпень.

Рекомендації з проведення благодійної акції

Екологічні дати серпня.

16 серпня – Міжнародний день безпритульних тварин.

Методичні рекомендації з проведення благодійної акції.

Благодійна акція (від лат. actio) – дія, виступ, захід, що вчиняється для досягнення будь-якої мети, надання матеріальної допомоги як окремим особам, так і організаціям. Благодійність може бути спрямована також на заохочення та розвиток суспільних чи громадських форм діяльності.

З метою проведення благодійної акції обирається об'єкт спрямування та розробляється план (етапи) підготовки і проведення. Пропонується планування роботи та заходи, які допоможуть надати реальну допомогу при тулку для тварин.

2.9. Вересень.

Методика проведення тематичного екологічного тижня

Екологічні дати вересня.

16 вересня — Міжнародний день захисту озонового шару.

22 вересня — Всесвітній день без автомобілів

Методика проведення тематичного екологічного тижня.

Тематичний тиждень — комплекс навчально-виховних заходів, масова форма позакласної роботи, спрямована на розвиток творчості та поглиблення і поширення знань з одного чи декількох предметів.

Підготовка до предметного тижня починається заздалегідь, за 1-3 тижні (залежно від ситуації) до його проведення, створюється спеціальний оргкомітет, який складає план тижня, визначає відповідальних за окремі заходи, розподіляє обов'язки, складає тексти вікторин, конкурсів, доповідей, повідомлень тощо.

На кожен день тижня плануються конкретні заходи: конкурси, теоретична інформація, екскурсія, інтелектуальні ігри, вікторини, прес-конференції, фестивалі, творчі звіти та інше.

Основне завдання тижня полягає в тому, щоб у ньому взяло участь якомога більше дітей. Тому про підготовку до нього має знати весь заклад (табір). Яскраві оголошення, шкільне радіо, завдання класам — все це має привертати увагу дітей задовго до проведення тематичного тижня і спонукатиме їх взяти активну участь у заходах. Оголошення про початок проведення тижня вивішується на видному місці, вказуючи дату, місце й план проведення заходів.

Протягом тижня потрібно передбачити сповіщення (можна на окремому стенді чи через шкільний (табірний) радіовузол) результатів усіх проведених заходів, визначення лідерів у групах та між групами (класами, загонами).

В останній день підводяться підсумки, нагороджуються переможці в індивідуальному та груповому заліку.

2.10. Жовтень.

Методика проведення усного журналу

Екологічні дати жовтня.

2 жовтня — Всесвітній день свійських тварин.

4 жовтня — Всесвітній день захисту тварин.

31 жовтня — Міжнародний день Чорного моря.

останній четвер жовтня — Міжнародний день без паперу.

Методика проведення усного журналу.

Усний журнал — це активна колективна форма роботи, засіб виховання суспільної активності учнів, який дозволяє яскраво, емоційно донести до вихованців важливу інформацію з галузі науки, техніки, літератури, мистецтва, спорту тощо. Усний журнал може мати тематичний або оглядовий характер.

Особливість цієї форми роботи в тому, що проводиться вона безпосередньо самими учнями. Частина журналу, яка висвітлює певне питання, умовно прийнято називати «сторінкою» журналу. Загальний обсяг журналу зазвичай не перевищує 4-6 «сторінок». Кожна «сторінка» — це коротке усне повідомлення, яке, залежно від змісту, може бути проілюстроване наочними моделями чи зразками, короткими фільмами, малюнками.

«Сторінки» розміщують за ступенем їх значущості: перша висвітлює найбільш важливе питання, інші конкретизують його або висвітлюють якісь інші самостійні питання. Щоб викликати інтерес до журналу, можна зробити його паперовий макет, відповідно оформити обкладинку і кожен сторінку. На окремих сторінках усного журналу може бути представлена творчість самих учнів: вірші, замальовки або ілюстрації, карикатури та інше.

Підготовка усного журналу має обов'язково охопити такі етапи:

I. Вибір теми.

II. Визначення цілей і завдань видання.

III. Підготовчий етап (розподіл посадових обов'язків):

- визначення головного редактора (він же і буде ведучим);
- відповідальних редакторів сторінок;
- визначення кореспондентів;
- художників;
- музичного редактора та помічника редактора (за потребою).

IV. Визначення тем і назв сторінок, їх уточнення згодом.

V. Складання плану підготовки та проведення (сценарію) усного журналу. «Сторінки» мають містити різноманітні рубрики: інтерв'ю, пізнавальну інформацію, рекламу, вікторини, поради, новини тощо. Подання матеріалу відбувається наступними шляхами: повідомлення, розповідь, ілюстрація, статистичні дані, бесіда, діаграми, графіки тощо. Головний редактор після узагальнення всіх матеріалів має продумати доцільні переходи між «сторінками».

VI. Оформлення місця проведення, оголошення дати та часу. Анонс тематики журналу та його «сторінок».

VII. Проведення журналу.

VIII. Підведення підсумків. Рефлексія.

2.11. Листопад.

Рекомендації з проведення презентації рециклінгового проекту

Екологічні дати листопада.

6 листопада — Міжнародний день попередження експлуатації навколишнього середовища під час війни та військових конфліктів.

11 листопада — день енергозбереження.

15 листопада — день рециклу.

Третій четвер листопада — Всесвітній день боротьби з палінням.

Остання субота листопада — день без покупок.

Рекомендації з проведення презентації енергозберігаючих проектів.

Презентація — це публічне представлення певної інформації. Метою презентації може бути показ досягнень організації або окремої людини, висвітлення різноманітних заходів, перспектив розвитку інформаційних технологій тощо.

Комп'ютерна презентація є різновидом мультимедійного проекту і, зазвичай, висвітлює підсумки роботи з проекту. Мультимедіа — це одночасне використання різних форм представлення інформації: тексту, графіки, відеофрагментів, анімації та звуку.

У презентації обов'язково мають бути відображені всі етапи проекту: підготовчий, збору інформації, визначення напрямку, діяльно-практичний, підсумковий. Для створення презентації за підсумками проекту складається сценарій, в якому зазначаються: мета і завдання, організатори і координатори, учасники проекту та його терміни, докладно повідомляється про план заходів і хід їх реалізації, чітко перелічуються досягнення і результати проекту. Щоб презентація мала яскравий вигляд, протягом усього часу потрібно нотувати і фотографувати проведені заходи, робити проміжні висновки та звіти.

2.12. Грудень.

Методика проведення виставки флористичних композицій

Екологічні дати грудня.

Початок природоохоронних акцій «Збережи ялинку», «Наша допомога птахам» та інших.

Методика проведення виставки флористичних композицій.

Флористика (від лат. «рослина») — вид декоративно-прикладного мистецтва, аплікація, колаж з рослинних матеріалів.

Одні з основних світових тенденцій дизайну і моди є принцип екологічності. Флористика передбачає використання переважно природних інгредієнтів.

Проведення виставки композицій також потребує попередньої підготовки. Учнівський колектив заздалегідь (можна навіть перед літніми канікулами) попереджається про цей передноворічний захід з єдиною метою — завчасно зібрати та заготовити потрібний матеріал.

Матеріал для флористики маємо взяти з природи, але не зашкоджуючи їй, розумно, по-господарські. Дикорослі трави та злаки збирають (ріжуть ножицями, секатором або серпом) у суху, сонячну погоду. Зв'язують злаки у невеличкі пучечки та розвішують їх голівками донизу у сухому приміщенні, у затінку. Плоди дерев та кущів збирають дозрілими, розкладають тонким шаром на папері або тканині на просушку. Квіти та гарне листя сушать в гербарних сітках, на старих газетах під пресом. Висушений матеріал складають у зручні коробки, мішечки.

Виставка флористичних композицій — це один з творчих конкурсів, який може входити до великої новорічної акції. Для її проведення створюється оргкомітет, який виконує наступну роботу:

1. З метою привернення уваги громадськості до «ялинкової проблеми» оголошує про проведення в мікрорайоні та на території школи новорічної акції (конкурсу) «Замість ялинки – зимовий букет».

2. До акції включаються заходи – конкурс віршів, казок, оповідань, малюнків, театральних виступів, новорічних флористичних композицій.

3. Досягається домовленість про співпрацю з іншими навчальними закладами та громадськими організаціями.

4. Продумується план проведення агітаційної роботи із залучення до акції людей різного віку.

5. Заздалегідь розповсюджуються по мікрорайону різноманітні інформаційні матеріали (листівки, малюнки, плакати).

6. Складається положення про конкурс, у якому знаходять своє відображення: тема і мета конкурсу, номінації, критерії оцінювання, склад журі, нагородження переможців.

7. Визначається місце і час проведення конкурсів. Відповідним чином оформлюється приміщення, добирається музичний супровід тощо.

Розділ III. МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ДО ДЕЯКИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ДАТ

3.1. Урок-подорож «Долина нарцисів»

Перед початком роботи або трохи згодом запропонуйте учням заповнити маршрутний лист подорожі, яким школярі скористаються згодом.

Питання	Відповідь	Корисна інформація	Примітка
Географічний об'єкт			
Рослина			
Заповідник			
Карта подорожі			
Легенди			
Історична довідка			
Рятувальник і назва об'єкту			
Загрози, заходи			

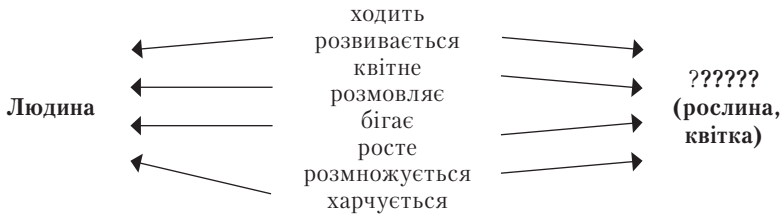
На початку заняття (уроку) бажано зацікавити учнів проблемним питанням з визначенням місця майбутньої подорожі та оголосити наступну інформацію без назви географічного об'єкту. Матеріал можна використати як повністю, так і частково.

Рекорди Карпат:

- найбільша гірська система України. Середня висота – 1000 м і більше;
- найвологіше місце в Україні. На полонині Руська Мокра сніг лежить 116 дн. на рік і випадає 1593 мм опадів. Зима триває до 116 дн., замети сягають 1 м;
- місце в Україні, де багато річок і протікає річка з найкоротшою назвою – Уж;

- місце в Україні, де найбільше лісів;
- існує єдина в світі долина нарцисів (м. Хуст);
- ростуть найвищі в Україні дерева. Висота деяких смерек і модрин сягає 54 м;
- росте і найменше дерево в Україні – верба туполиста, її розмір 12-19 см.

На наступному етапі пропонуємо розподілити на 2 колонки записані слова, щоб знати кого чи що ми будемо шукати в Карпатах.

Після підведення підсумку запропонуйте наступне завдання: хто надасть найбільше відомостей про рослину, зображення якої розміщено на дошці (нарцис).

Нарцис (*Narcissus*) – рід однодольних рослин з родини амарилісових. Це трава із цибулинами і стрічкоподібними різної довжини листками. Квіти сидять на верхівках безлистих стебел, одна або кілька; 6 тичинок прикріплені у 2 ряди у верхівці трубочки. Насіння декілька або багато.

До роду належать до 20 видів, з них особливо поширені такі:

1) Нарцис Тацета – дикоростучий, квіти жовтувато-білі, з маленькою коронкою такого ж кольору і дуже ароматні.

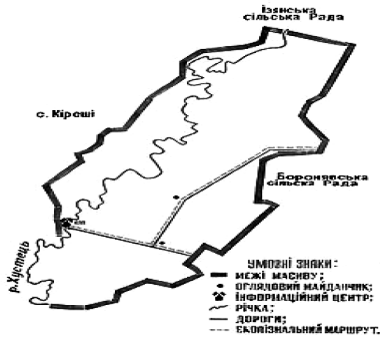
2) Псевдонарцис – відрізняється великою коронкою, квіти одиночні, ароматні, жовті або ж оцвітина біла, а коронка жовта.

3) Нарцис жовтий – квіти зібрані

по 2-3 на верхівках стрілок, золотисто-жовті.

4) Нарцис звичайний – квіти самотні, ароматні, чисто білі. Цибулини висаджують восени (вересень-листопад). Нарцис взагалі задовольняється будь-яким свіжим ґрунтом. Їх розмножують відділенням молодих цибулин (діток) від старої цибулини, але не раніше, ніж через 4 роки.

Наступним кроком буде визначення точного місця подорожі (Карпати, м. Хуст, заповідник «Долина нарцисів») та знайомство з картою заповідника. «Читання» карти: розмір ділянки, кількість оглядових майданчиків, довжина екопізнавального маршруту тощо.

Запропонуйте почати рух за маршрутом, ознайомте присутніх з існуючими місцевими легендами у вигляді читання чи переказування тексту кімось з учнів, розповіді вчителя, повідомлення.

Перша легенда розповідає, що саме у дзеркальних водах р. Хустець грецький бог Нарцис побачив своє відображення. Закохався і згодом помер на березі від туги.

За іншою легендою, колись у сиву прадавнину у Хусті в замку жили князь, княгиня та їхня красуня-донька Руся. На околиці міста мешкав гончар Іванко. У день Русиного повноліття до замку прийшло багато шанованих візитерів та городян з дорогими гостинцями. Іванкові кортіло теж зробити подарунок. Це була дивна ваза, на якій, як живі, мерехтіли квіти граціозного білого нарциса. У цю мить Іванко та Руся закохались одне в одного. Після того вони стали крадькома зустрічатися у мальовничій долині. Та одного разу князь довідався і так розлютився, що схопив Іванкову вазу і жбурнув її з княжої гори. Ваза розбилася об скелину та розсипалась по долині дрібним дощем. Коли зійшло сонце, то всі побачили, що придолинок вкритий біло-зеленим нарцисовим килимом.

Популярна також народна легенда, за якою поява унікальної Долини нарцисів пов'язана з історією Нанківської чудотворної ікони Пресвятої Богородиці. За цією легендою у серпні 1690 року у с. Нанково на місцевості, що має назву «Полянки» з'явився образ Діви Марії. Місцева громада звернулася до господаря поля, на якому відбулося явлення, з пропозицією побудувати на цьому місці храм або каплицю, як того вимагала християнська традиція. Землевласник відмовив громаді, ікону поставили на підводу, запряжену волами і спробували вивезти. Але воли не рушали з місця, оскільки ікона не хотіла покидати обраного місця. Господарю прийшлося підганяти волів батогами, і випадково він влучив батою у ікону. Від удару на лику Богородиці з'явився шрам, а з очей потекли сльози. За святотатство рід землевласника був покараний, а ікону все ж вивезли по долині вздовж р. Хустець. За переказами на всьому шляху, яким везли ікону, зростали нарциси.

Доречно буде надати також історичну довідку про заповідник «Долина нарцисів» та появу його назви. Запропонуйте учням придумати власну назву для цього дива природи.

Існує припущення, що Долина нарцисів поблизу Хуста виникла у часи льодовикового періоду, коли з гір сповз шар родючої землі разом з унікальними рослинами. Територію площею 256 гектарів, де росте ця високогірна рослина, передано Карпатському біосферному заповіднику. А з 1990 р. єдина в Європі Долина нарцисів, отримавши статус заповідника, перебуває під охороною ЮНЕСКО.

Назвою «Долина нарцисів» ми зобов'язані визнаному ужгородському ботаніку, професору Василеві Комендарю, завдяки якому одне із семи нинішніх чудес природи було збережене до наших часів. Наприкінці 70-х років ХХ століття місцеві комуністичні діячі вирішили розширити орні землі колгоспу за рахунок осушення і використання заплав річки Хустець, де й знаходиться славнозвісна долина. Коли розпочались меліоративні ро-

боти, звістка про це дійшла до Ужгорода і, не гаючи ані хвилини, професор Василь Комендар виїхав на місце подій, де фактично собою затуляв шлях тракторам, що почали переорювати безцінну долину! Згодом саме професор Василь Комендар домігся надання заповідного статусу для Долини нарцисів.

Підсумуйте сказане і почуте, дайте час для заповнення листа подорожі. Обов'язково приділіть увагу питанню екологічної безпеки заповідника. Обговоріть з учнями основні загрози та запропонуйте висловитись щодо власного бачення шляхів їх подолання.

Найбільша загроза для Долини нарцисів — це люди.

Унікальне природне явище, що входить до переліку «7 природних чудес України» потребує охорони. Браконеєри, незважаючи на штраф (12-15 грн. за квітку) все одно намагаються викопувати цибулини квітів на продаж. Та й звичайні туристи, які впродовж травневих тижнів тисячами з'їжджаються помилуватися нарцисами, іноді топчуть квіти чи намагаються зірвати собі хоча б кілька стеблин на згадку.

Наприкінці подорожі оголосіть, що, завдяки уроку учень матиме змогу за власним планом самостійно скласти екскурсійний супровід місцем мандрівки — заповідником «Долина нарцисів». За бажанням можна додати інші відомості та власний ілюстративний матеріал.

3.2. Благодійна акція «Чотирилапі друзі»

1. Визначити організацію (притулок для собак), який потребує благодійної допомоги. Провести зустріч з керівництвом притулку, дізнатися про конкретну посильну участь, яку в змозі надати тваринам освітня організація.

2. Акція «Шукаємо добрі руки» (фотографування, складання банку даних всіх тварин у притулку, які потребують теплої і затишної будинку, любові та опіки відповідальних господарів).

3. Акція «Благодійна листівка» (проведення конкурсу листівок-звернень, які висвітлюють проблеми притулку, та наступне розповсюдження листівок в навчальних закладах і установах міста).

4. Роботи-переможці конкурсу малюнків «Кицькін дім», фотоконкурсів «Салон собачої краси», «Вусатий-полосатий» готуються до фінального аукціону.

5. Організація та проведення благодійного ярмарку «Дорога добра» — збір та придбання для притулку потрібних медикаментів, інвентарю, речей.

6. Відвідування притулку учнями різних класів. Акція «Давайте познайомимось!»

7. Літературний конкурс творів, статей, віршів щодо запобігання жорстокого ставлення до тварин, розміщення їх у ЗМІ.

8. Акція «Нагодуй мене!» (збір сухого корму та консервів для тварин).

9. Конкурс творів «Мій домашній улюбленець» (розповіді про тварин).

10. Конкурс інформаційних плакатів «Не будьте байдужі» (попередження жорстокого ставлення до тварин).

11. Акція «Знайди друга!» Відвідування притулку тварин з метою взяти вихованця потребує попередньої підготовчої роботи. Діти, які планують взяти додому тварину мають розуміти, що це відповідальний вчинок і обов'язково повинні мати письмовий дозвіл від батьків або приїхати до закладу всією сім'єю.

12. Організація та проведення зустрічей з працівниками комунальних служб міста та центру ідентифікації тварин.

13. Організація інформаційної роботи та розміщення повідомлень у мікрорайоні школи з метою залучення громадськості до майбутнього будівництва у місті притулку для тварин.

14. Захід «Тварини у небезпеці!» Розробка та оформлення буклету «Не втрачайте ваших вихованців!» з пам'яткою і переліком необхідних знань для дбайливого догляду за домашніми тваринами.

15. «Для дружби не важлива порода». Вистава шкільного театру.

16. Проведення фінального аукціону з продажу виробів (поробок, м'яких іграшок, сувенірів, малюнків, фотографій тощо), кошти від яких будуть перераховані до притулку.

17. Висвітлення інформації про проведені заходи в ЗМІ та підтримання наступних зв'язків з адміністрацією притулку.

3.3. Усний журнал «Екологічні дні жовтня»

1 сторінка. Що таке екологічний календар? Екологічні дні жовтня.

2 сторінка. 2 жовтня — Всесвітній день свійських тварин (розповідь-презентація про 1-2 домашніх улюбленців).

3 сторінка. 4 жовтня — Всесвітній день захисту тварин (інформація про заходи з протидії жорстокого поводження з тваринами).

4 сторінка. 6 жовтня — Всесвітній день охорони місць існування (фото 1-2 об'єктів, які зазнали впливу на екосистему).

5 сторінка. 2 середа жовтня — Міжнародний день зменшення небезпеки стихійних лих (короткий анімаційний мультфільм).

6 сторінка. 4 четвер жовтня — день без паперу (малюнки-схеми правил).

7 сторінка. 31 жовтня — Міжнародний день Чорного моря (стіннівка, виставка малюнків, конкурс на кращу пам'ятку для збереження моря).

3.4. Заходи до участі в акції «Збережемо первоцвіти»

1. Провести інформаційну та роз'яснювальну роботу про ранньовесняні квіти серед учнів закладу і батьківської громадськості. Закріпити знання про особливості первоцвітів та фактори їх розвитку, розкрити значення рослин для природи та людини. Підвести до висновку про необхідність захисту первоцвітів.

2. Провести ряд тематичних уроків та виховних заходів — показати вплив дарів природи на емоційний стан людини через відображення в поезії, міфології, народній творчості.

3. Організувати перегляд науково-популярних фільмів про охорону рідкісних та зникаючих видів рослин.

(Збирання первоцвітів дуже шкідливе для природи тим, що не дає можливості рослинам утворити насіння. До того ж ушкоджуються сусідні квітки, ламаються стебла та бруньки, повністю нівечається рослина. Зірвали стеблину з трьома первоцвітами — це означає, що загинуло 45-60 насінин. І як наслідок — відсутність нових рослин. Для того, щоб з насіння конвалії вироста доросла квітуча рослина, необхідно 7-8 років. Сам процес проростання насіння тривалий і складний.

Первоцвіти мають і естетичне, і практичне значення. Нектаром квітів ласують бджоли, джмелі, метелики, а мурашки з'їдають частину насіння. Отже, перші весняні квіти не тільки звеселяють людей, а й напоюють своїм нектаром, годують пилком і насінням мешканців лісу, лікують їх і нас).

4. Провести рейди груп у складі правоохоронців, педагогів, дітей та їх батьків на захист рідкісних рослин у місцях їх продажу (можна унаочнити свій захід плакатами природоохоронного змісту та гаслами). Закликати громадськість не купувати первоцвіти у браконьєрів, які завдають непоправної шкоди довкіллю (адміністративна відповідальність згідно ст. 159, 160 Кодексу України про адміністративні порушення).

5. Запропонувати проведення спостереження за квітами у природних умовах, організувати екскурсію до їх місцезнаходження (попередньо домовитися з лісником), організувати патрулювання територій силами створених груп.

6. Організувати і провести гру-вікторину на знання первоцвітів, запланувати конкурс на знання приказок, загадок, легенд, віршів, пісень про лісові квіти.

7. Провести конкурс малюнків та плакатів у школі, місцевому кінотеатрі, підприємстві, краєзнавчому музеї і запропонувати взяти участь у міському конкурсі «Первоцвіти під охороною».

8. Оформити стенди, зробити фотомонтаж у будь-якому загальнодоступному місці.

9. Запропонувати учням анкетування з висвітленням таких питань: які ви знаєте первоцвіти, їх зовнішній вигляд, значення для природи та в житті людини, екологічні особливості, як потрібно оберігати ранні квіти, чому перші весняні квіти з'являються не в кожному лісі та інші питання.

10. Практикувати введення первоцвітів в культуру шкільних ділянок як засіб пропаганди ідеї захисту цих рослин.

11. Виготовити листівки, плакати із закликами берегти первоцвіти та розповсюдити їх серед сусідів, знайомих, рідних та у місцях продажу ранньквітучих рослин.

12. Поширити інформацію про проблему в ЗМІ.

13. Провести широку агітаційну роботу із залученням бібліотекарів закладу та працівників районної бібліотеки, запросити до участі представників письменництва.

14. На базі школи організувати і провести конференцію із залученням усіх зацікавлених сторін, звернутися за допомогою до працівників природоохоронних установ, запросити вчених і практиків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войцехівський М. Ф. Таємниці води : посібник для основної школи загальноосвітніх навчальних закладів / М. Ф. Войцехівський, С. В. Василенко. — К. : Навч. книга, 2008. — 32 с.
2. Екологічна вартість: збірка інформаційних матеріалів / Т. В. Тимочко, О. В. Пащенко, О. Р. Швець. — К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2011. — 32 с.
3. «Зелений пакет для дітей» — продукт Регіонального екологічного центру для Центральної та Східної Європи (РЕЦ). Координатор проєктів ОБСЄ в Україні — К. Мінджов, Т. Мітева. — К., 2011. — 170 с.
4. Концепція екологічної освіти України. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. — № 7, квітень. — 2002. — 21 с.
5. Комплекс із вивчення Чорного моря «Чорноморська скринька», підготовлений спільно з Організацією чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Постійним секретаріатом Чорноморської комісії (ПСЧМК), Турецьким представництвом Всесвітнього фонду дикої природи (ВФДК), Програмою розвитку ООН (ПРООН), компанією «Coca-Cola» (ТССС). — 2012. — 205 с.
6. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://twitter.com/#!/golospark>
7. Пруцакова О. Л. Екологічні ігри / О. Л. Пруцакова // Шкільний світ. — № 45 (413), грудень. — 2007. — С. 2-22.
8. Санковська І. М. Екологічна освіта молодших школярів в інтересах сталого розвитку суспільства / І. М. Санковська // Матеріали Всеукраїнської наукової екологічної конференції «Збалансований (сталий) розвиток України — пріоритет національної політики» 26.10.2010 р., Київ. — 164 с.
9. Санковська І. М. Ресурсозбереження як складова культури екологічної поведінки учнів початкової школи / І. М. Санковська // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний матеріал : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2011 рік / [За ред. О. В. Сухомлинської, І. Д. Бега, Г. П. Пустовіта, О. В. Мельника; літ. ред. І. П. Білоцерківець]. — Івано-Франківськ : НАІР, 2012. — Вип. 2. — 352 с.
10. Санковська І. М. Екологічні дати року / І. М. Санковська. — К. : ТОВ «Центр креативної фотографії «Дух мистецтва», 2013. — 44 с.

Наукове видання

Санковська Ірина Мечиславівна

ЕКОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Методичні рекомендації

Технічний редактор *О.М. Корнілов*
Комп'ютерна верстка *В.М. Яценко*
Редактор *О.В. Цимбаліст*
Оформлення обкладинки *К.А. Бобровницька*

Видано державним коштом. Продаж заборонено.

Підп. до друку 29.09.2014. Формат 60x84¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. др. арк. 1,5.
Замовлення № 2445. Наклад 300 прим.

Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс-ЛТД»
Свідоцтво про реєстрацію серія ДК № 195 від 21.09.2000.
25006, м. Кіровоград, вул. Декабристів, 29
тел./факс (0522) 22-79-30, 32-17-05
E-mail: design@imex.kr.ua